

27 august 2024

TIL: Innlandet fylkeskommune

FRA: NHO Innlandet og LO Innlandet

HØRINGSUTTALELSE SKOLE- OG TILBUDSSTRUKTUR

Innledning

Innlandets viktigste ressurs er mennesker. Mennesker med riktig kompetanse. Hvordan vi organiserer læring og kompetanseutvikling, er nøkkelmekanismer i samfunnet. Skole- og tilbudsstrukturen er derfor helt avgjørende for Innlandets fremtid.

For bedriftene i Innlandet er det i dag utfordrende å få tak i nok folk med riktig kompetanse. Fremtiden ser ikke lysere ut, i alle fall ikke om jobb- og verdiskapingen skal øke i takt med behovet for å trygge velferden for fremtiden. Skolestrukturen må derfor ta hensyn til dette og være en bidragsyter til at flest mulig tar utdanning, at utdanningen treffer bedriftenes behov og at gjennomføringsgraden øker.

Riktig kompetanse og gode kunnskaper i alle ledd er et viktig konkurransefortrinn for næringslivet i Innlandet, og det sikrer kvalitet på produkter og tjenester både i privat og offentlig sektor. En godt utdannet befolkning med god grunnkompetanse, herunder digitale ferdigheter er viktig for å sikre høy deltagelse i arbeidslivet og bidrar til mindre forskjeller i samfunnet.

En videregående opplæring som legger til rette for mestring, medbestemmelse og utvikling av hele mennesket er viktig for psykisk helse, for å motvirke utenforskap og ulikhet og er en bærebjelke i den norske modellen. En ny skole- og tilbudsstruktur må legge vekt på at videregående opplæring med fag- og yrkesopplæring må sikre en bred og relevant inngang både til arbeidsmarkedet og videre studier som gir muligheter for å møte teknologisk utvikling og ruste den enkelte for et arbeidsliv i rask endring.

Siste skoleår var det plass til 13 600 elever ved de videregående skolene i Innlandet, men det er bare 11 500 plasser som er tatt i bruk. Det betyr 1900 ledige plasser. De siste fire årene har det vært en nedgang i elevtallet i Innlandet på cirka 850 elever og fram mot 2038 blir det cirka 3000 færre 16–18-åringer i Innlandet. Det er derfor bra at Fylkestinget "tar tak" i denne saken med en målsetting om *"en framtidig skole- og tilbudsstruktur i Innlandet som skal sikre et bredt, stabilt og likeverdig videregående utdanningstilbud"*.

Det vil ikke være nok å utdanne "bare" ungdommen for å dekke næringslivets behov for arbeidskraft. Framtidas modell for videregående opplæring bør også ta høyde for voksne elever. Videre vil vi fremheve at det må utvikles et godt dimensjoneringsverktøy, særlig fordi behovet for å redusere antall skoleplasser trolig vil melde seg med jevne mellomrom framover

Vi har forståelse for endringsbehovet, men vil samtidig påpeke at det er viktig at fylkestinget legger avgjørende vekt på hva næringslivet i Innlandet trenger av kompetanse. Partene i arbeidslivet har et

særskilt ansvar for fag- og yrkesopplæring. NHO og LO mener derfor at det er svært viktig at y-nemndas innspill i saken tillegges avgjørende vekt.

Gjennom felles arbeide med Innlandsporteføljen er det satt ambisiøse mål for Innlandet. Vi skal kutte utslippene med 50 prosent, øke eksporten med 50 prosent og skape 10.000 nye jobber fram mot 2030. I fellesskap skal vi jobbe for å kutte utslipp, skape jobber og bidra til et bærekraftig samfunn. Innlandet har en unik posisjon og viser veg inn i det digitale, sirkulære og grønne skiftet.

Innlandet står overfor et nytt industrieventyr, og vi har sterke ledende miljøer og komplette verdikjeder innen skog- og landbruk, reiseliv, teknologi og bygg & anlegg for å nevne noe. En ny skole- og tilbudsstruktur må derfor bygge oppunder våre vekstnæringer og regioner.

Ny opplæringslov gir en utvidet rett til videregående utdanning, noe som sannsynligvis fører til at flere ønsker å ta videregående utdanning. Det betyr at en i beslutningene må hensynta mer enn bare framskrivning av fødselstall/elevgrunnlag.

Mangelen på kompetent arbeidskraft er en av Innlandets største utfordringer når vi skal gjennomføre det grønne skiftet og nå ambisjonene i Innlandsporteføljen. 6 av 10 bedrifter i Innlandet melder om et udekket kompetansebehov, ifølge NHOs kompetansebarometer. Dette gjelder spesielt innen tekniske fagområder, håndverksfag og IT. Konsekvensene av denne mangelen er at bedriftene ikke kan vokse i ønsket tempo, noe som igjen kan hindre innovasjon og konkurransekraft og føre til utflagging.

Innspill til ny skolestruktur

Næringslivets første bud er forutsigbarhet og vi forutsetter at endringene som nå vedtas kan regnes med i årene som kommer. Bedriftene må derfor få robuste langsiktige løsninger å forholde seg til. Dette betyr bla. at vi fraråder å flytte tilbud fra en skole med gode søkertall til et anna sted, for å opprettholde en "utsatt" skole.

Erfaringsvis medfører slike grep at elevene ikke følger etter og de søker alternative fag på «nærskolen» som er lenger ned på egen ønskeliste.

Sjøl om det ikke burde være slik, så går flytstrømmene ofte en veg. Vi ser f.eks for faget betong og mur på Stange, hvor mange bedrifter i Kongsvingerregionen har behov for denne kompetansen, men ingen elever fra den regionen begynner på Stange. Kostnader for å bo på hybel er også en faktor som bidrar negativt i valgene om å flytte etter skoletilbudene.

NHO Innlandet og LO Innlandet er tydelig på;

- Arbeids- og næringslivets behov i hele fylket må legges til grunn for dimensjoneringen av ny tilbudsstruktur.
- Dimensjonering i tråd med arbeids- og næringslivets behov vil bidra til å øke gjennomføringen, øke yrkesdeltagelse og unngå fraflytting - særlig unge voksne.
- Et viktig premiss for å sikre at arbeids- og næringslivets behov møtes er at fagretninger, der det er læreplasser, ikke forsvinner ut av den samlede tilbudsstrukturen i fylket. Det er meget viktig at det ikke gjøres grep som svekker det helhetlige tilbudet.

Opplæringsmodeller

Dagens ordinære opplæringsmodell for yrkesfag, med 2 år teori og 2 år i lære (2+2), fungerer bra der geografi og demografi tillater det og må fortsatt være hovedmodellen. Utfordringen er i de områder hvor bedriftene har stort behov for kompetent arbeidskraft, men hvor elevtallet og avstander gjør det vanskelig å opprettholde et videregående skoletilbud etter 2+2-modellen med dagens kriterier for oppstart av tilbud.

Framtidas modell for videregående opplæring bør også i mye større grad ta høyde for voksne elever. Dette handler om betydninga av å kunne inkludere flere av de som står utenfor arbeidslivet. Og, det handler om å utvikle kompetansen på eksisterende bemanning. Det er avgjørende for konkurransekraft, men bidrar også til at den enkelte ivaretar sin egen kompetanseutvikling i et livsløp og vil bidra til å kunne stå lenger i jobb.

Alternative opplæringsmodeller

I de fleksible modellene må også bedriftenes involvering og bidrag i utdanningen hensyntas. Herunder hvordan de i områder med lave elev- og søkertall kan bidra til å gjennomføre hele utdanningen i bedrift. NHO Innlandet og LO Innlandet ser at det kan være store muligheter for at flere ungdommer kan få yrkesutdanning i fag de ønsker og som næringslivet trenger gjennom å benytte både nye og alternative opplæringsmodeller.

Næringslivet skal være med å ta ansvar, men må påpeke noen forutsetninger som må være på plass. Bedriftene kan ta imot noen lærlinger med lange løp i bedrift eksempelvis 0 + 4, men vi vil da påpeke at dette er snakk om svært unge ungdommer. Da vil regelverk om alder for både arbeidstid, bruk av verktøy og maskiner spille inn. Det er ikke hensiktsmessig å starte så tidlig i bedrift hvis lærlingen ikke kan få opplæring i bruk av og bruke det utstyret som kreves for å gjøre jobben.

I tillegg antar vi at det vil være de større bedriftene som vil ha ressurser til dette, da det må regnes med at det vil kreve ekstra ressurser fra bedriftenes side, i alle fall i starten av lærlingeløpet.

For å få til dette må en også ha et tett samarbeid med skolen slik at lærlingen får den undervisningen som kreves. Denne undervisningen vil etter vår mening kunne foregå både med den nye «nettskolen» og på den fysiske nærskolen. Det er i så måte et viktig poeng at undervisningen planlegges slik at det er mulig å kombinere den med jobben som skal gjøres i bedriften. Da må undervisningen i størst mulig grad samles til hele dager og ikke spres utover uka.

De mest aktuelle lærefag for alternative modeller er håndverksfagene; Betong og mur, maler- og overflateteknikk, rørleggerfaget, reiselivsfaget, salgsvfaget, frisørfaget, kokkfaget, ernæringskokkfaget, baker- og konditorfaget og lærerfag som bygger på vg2 matproduksjon.

Digital programfagopplæring

Forslagene om å opprette digital programfagopplæring på Vg1 og Vg2 med støtte fra bedrift er bra.

Det forutsetter at denne type undervisning skal være mer pedagogisk tilpasset enn bare å flytte undervisningen på teams slik man måtte under pandemien. En "nettskole" må derfor være et bedre pedagogisk tilbud enn brevkurs i digital form. Et slikt tilbud vil gjenspeile tiden vi er inne i, og samtidig gjøre skolestrukturen mindre avhengig av et gitt elev-/søkertall.

Erfaringer fra bruk av digital undervisning grunnskolen og videregående skole forbindelse med koronapandemien, samt fra universitets- og høgskolesektoren, viser at ny teknologi vil kunne avhjelpe og løse flere av de geografiske og demografiske utfordringene vi står overfor i Innlandet.

Vi mener bruk av digital undervisning blant annet kan gi;

- Mulighet for oppstart av utdanningsløp der søkertallet er for lavt for ordinært løp og slik sikre en bredere tilbudsstruktur og at unge voksne kan bli boende hjemme
- Gi bedre og mer effektiv utnyttelse av lærerressursene i hele fylket
- Bidra til økt gjennomføring
- Sikre relevant arbeidskraft i tråd med hele arbeids- og næringslivets behov.

Videre er det viktig å utnytte handlingsrommet i gjeldende opplæringslov slik at undervisningen kan optimaliseres til det bedre for å treffe elevenes og arbeids- og næringslivets behov. NHO bidrar gjerne i slike prosesser. Vi ser frem til å samarbeide om etablering og utvikling av modellene hvor undervisning i programfagene gis digitalt.

Utstyr tilpasset den teknologiske utviklingen

Teknologisk utvikling, utnyttelse av effektive maskiner, rasjonelle produksjonsmetoder, utnyttelse av ny teknologi og endrede rammebetingelser må gjenspeiles inne på skolen. Dette krever at skoleeier gjør investeringer i utstyr og maskiner som til enhver tid er relevant for næringslivet.

Internat

Vi ser at det fortsatt vil være behov for internater for skoleelever i videregående skole i Innlandet. I den grad det tenkes å bygge/legge til rette for internater, bør dette også organiseres slik at det kan brukes for lærlinger som eventuelt skal delta på skolens undervisning over lengre tidsrom som fra et par dager til et par uker.

Kollektivtilbud

Fylkeskommunen som skoleeier må legge til rette for godt kollektivtilbud tilpasset framtidig skole- og tilbudsstruktur og at elever som bor på hybel, har et reelt tilbud vedrørende reise skole/hjem.

Anmodning fra NHO Innlandet og LO Innlandet

1. Y-nemdas innspill i saken må tillegges avgjørende vekt.
 2. At bedriftene får robuste langsiktige løsninger å forholde seg til. Dette betyr bla. at vi fraråder å flytte tilbud fra en skole med gode søkertall til et annet sted, for å opprettholde en "utsatt" skole.
 3. Hovedmodellen er og må forbli 2 + 2. I tillegg ta aktivt i bruk fleksible og digitale opplæringsmodeller.
 4. Framtidens modell for videregående opplæring bør også ta høyde for voksne elever
 5. At skoleeier investerer i utstyr og maskiner som til enhver tid er relevant for næringslivet.
 6. Det må utvikles et godt dimensjoneringsverktøy, særlig fordi behovet for å redusere antall skoleplasser nok vil melde seg med jevne mellomrom framover
 7. At det legges til rette for internater og at dette organiseres slik at det kan brukes for lærlinger som eventuelt skal delta på skolens undervisning over kortere eller lengre tidsrom.
 8. Godt kollektivtilbud, tilpasset framtidig skole- og tilbudsstruktur.
-